

LO – Ett särinteresse bland andra?

Rapport av Fria Moderata Studentförbundet

Innehåll

Inledning	2
Facket, särintresse med särställning	2
LO och S - tätt sammanflätade	3
En kort historik	3
LO-representanter i det socialdemokratiska partiet	3
LO - en krympande kraft	4
Exempel där LO drivit Socialdemokraterna framför sig	5
Vinster i välfärden	5
Enkla jobb	5
Arbetskraftsinvandring	5
Repetitivt nyttjande av visstidsanställningar	5
Lex Laval	5
Statsbudgeten och överskottsmålet	6
Cabotage	6
Frågor där LO är aktiva - framtiden för Socialdemokraterna?	6
Avslutning	7

Inledning

"LO är ett särintresse bland andra."
– Göran Persson, valrörelsen 1994.

Den 1 maj är arbetarrörelsen ute och demonstrerar, men mot vem? I en rad frågor driver fackförbunden Socialdemokraterna längre ut på vänsterkanten och hindrar nödvändiga reformer. För 23 år sedan konstaterade den dåvarande finansministerkandidaten Göran Persson att LO är att betrakta som ett särintresse – bland andra. Men är det verkligen så?

Med representanter i partistyrelsen, i det verkställande utskottet samt i så gott som varje arbetarekommun i landet är LO väl representerat inom det socialdemokratiska partiet. Ingen annan intresseorganisation i Sverige har en lika stark ställning inom ett politiskt parti. LO:s relation till Socialdemokraterna är unik i sitt slag. Med företrädare på så kallade fackliga mandat i politiska församlingar och representanter i nästan alla beslutande organ inom arbetarepartiet påverkar och i vissa fall leder den fackliga paraplyorganisationen utvecklingen i Sveriges största parti.

Med de politiska positionerna följer inflytande över såväl rikspolitiken som lokalpolitiken. Vi har i den här rapporten gjort en sammanställning av ett antal frågor där LO politiskt drivit Socialdemokraterna framför sig. Vi har även sammanställt frågor där det är uppenbart att LO tvingat Socialdemokraterna att byta politik. I urvalet har vi särskilt tittat på frågor under innevarande och föregående mandatperiod och sammanställningen är inte heltäckande.

Det är inte oproblematiskt att en organisation likt LO har lyckats tillskansa sig en särskild kanal in i ett av Sveriges regeringsbärande partier. Genom att årligen föra över miljontals kronor till den socialdemokratiska partikassan försäkras de sig om att ingången består över tid.

I en tid där värdet av frihandel, globalisering och internationell konkurrens ifrågasätts är det avgörande att de politiska partierna förmår att se bortom sidointressen och värna näringslivets konkurrenskraft i en orolig tid. Då kan inte relationen mellan Socialdemokraterna och LO fortsätta på samma sätt som tidigare.

Facket – särintresse med särställning

I Sverige heter det som bekant att arbetsrättsliga frågor ska avgöras av arbetsmarknadens parter. Utifrån en liberal hållning kan man tycka att detta låter bra. Arbetsgivare och arbetstagare får förhandla om löner och villkor och passar det inte så kan en part sonika söka en annan arbetsgivare lika väl som arbetsgivaren kan hitta annan arbetskraft. Men så enkelt är det tyvärr inte. Enligt korporativismens principer skall förhandlingarna skötas av de stora aktörerna Svenskt Näringsliv och LO. Den enskilde företagaren eller individen som säljer sin arbetskraft måste finna sig att klämmas in i de storas rutor.

I realiteten är arbetsmarknadens parter förhindrade att förhandla. Minsta antal timmar, eller semesterveckor är reglerade enligt lag och fackets inflytande på arbetsplatsen ofrånkomlig givet Medbestämmandelagen. Och när det kommer till avtalsrörelsen tvingas närmast samtliga in i fackets krav genom kollektivavtalets normerande kraft. Drygt hälften av svenska löntagare är medlemmar i ett fackförbund men närapå 90 procent av löntagarna var anslutna till ett kollektivavtal. Har ett företag kollektivavtal omfattar avtalen samtliga anställda, oavsett om de är medlemmar i facket eller inte. Att vissa företag då väljer bort kollektivavtal har inte att göra med att man vill erbjuda sämre villkor utan om att kollektivavtalen inte erbjuder flexibilitet.

Fackförbunden har i dag lagskyddad möjlighet att tvinga in små företag i kollektivavtal. Detta beror på att Sverige erbjuder fackföreningar långtgående möjligheter till sympatiåtgärder vid arbetsrättsliga tvister och det saknar krav på proportionalitet vid in.

Rent generellt kan man säga att de stora aktörerna LO och Svenskt Näringsliv är jämställda i storlekar och inflytande. Men fackets lägre trösklar till stridsåtgärder och deras skydd av lagstiftning gör det till ett riggad spel. När arbetsmarknadens parter bestämmer i Sverige är det redan avgjort vad besluten ska landa i.

LO och S – tätt sammanflätade

En kort historik

Många säger att LO är Socialdemokraternas fackförening men egentligen är det tvärtom. Socialdemokraterna är LO:s parti. Det Socialdemokratiska arbetarpartiet bildades år 1889 på initiativ av fackföreningsrörelsen som såg behovet av att utvidga sin arbetsrättsliga kamp till partipolitiken. På Socialdemokraternas hemsida kan man läsa att "(b)akom bildandet av LO stod Socialdemokraterna. Nu är cirkeln sluten, representanter från fackföreningsrörelsen bildade Socialdemokraterna och partiet bildade LO."¹

Partiet blev en politisk framgångssaga och under större delen av 1900-talet styrde Socialdemokraterna Sverige. landet. Under hela denna period utvidgades statens men även fackets makt kraftigt på bekostnad av näringslivet, familjen och individen. Endast vid fem tillfällen efter andra världskriget har de borgerliga partierna lyckats besegra Socialdemokraterna och erövra regeringsmakten.²

LO:s och Socialdemokraternas politiska samarbete löper långt bak i tiden och det finns flera fall när den fackliga organisationen drivit partiet framför sig. Löntagarfonderna är ett exempel där LO:s starka relation till Socialdemokraterna medfört att ett fackligt förslag blivit skarp lagstiftning. Vid LO-kongressen 1976 tog organisationen ställning för löntagarfonderna, en konstruktion som möjliggjorde för fackförbunden att genom att ta del av företagets vinster sedan kunna köpa andelar av företagen.³ Ett par år senare hade LO även lyckats få det att bli socialdemokratisk politik. I partiets verkställande utskott lär Olof Palme ha utbrustit "(d)et är ett helvete, men det är ett helvete vi måste igenom" när förslaget om löntagarfonder presenterades för utskottet år 1978.⁴ Offentligt stod emellertid partiet bakom förslaget.

Socialdemokraternas egen finansminister Kjell-Olof Feldt, som var skarpt kritisk till löntagarfonderna, klottrade i Riksdagsbanken ned en dikt tänkt för bara sig själv, men upptäckt:

***“Löntagarfonder är ett jävla skit,
men nu har vi baxat dem ända hit.
Sen ska de fyllas med varenda pamp,
som stött oss så starkt i våran kamp.
Nu behöver vi inte gå flera ronder,
förrän hela Sverige är fullt av fonder.”***

Socialdemokraterna relation till LO framstår närmast som Stockholmssyndromet, snarare än samarbete.

Studentförbundet var, vid sidan av dåvarande SAF, Timbro och Moderaterna, en av få organisationer som gav principiellt motstånd till socialiseringen av samhället. Övriga borgerliga partier och

¹ Socialdemokraterna, *Vår historia*. www.socialdemokraterna.se/Vart-parti/Var-historia/ (hämtad 2017-02-22).

² Stiernstedt, Jenny, Wijnbladh, Olof, Rosén, Hans, *Socialdemokraterna – historia och ideologi*, Dagens Nyheter, 2011-04-18.

³ LO, *Historisk tillbakablick*, 2014-02-24. www.lo.se/start/om_oss/historisk_tillbakablick/1960_1979 (hämtad 2017-02-22).

⁴ Elmbrant, Björn (1989). *Palme*. Stockholm: Författarförl. Fischer & Rye. sid. 211

organisationer valde istället, om de inte själva radikaliserades under 1960-talet, att försöka kompromissa om utformningen av fonderna likt den dödsdömde förhandlar om hängsnarans längd med sin bödel.

LO-representanter i det Socialdemokratiska partiet

Den fackliga representationen på socialdemokratiska toppositioner är stark, även om man bortser från Stefan Löfven. Karl-Petter Thorwaldsson, förbundsordförande för LO, sitter i Socialdemokraternas verkställande utskott. "Verkställande utskottet handhar med ansvar inför partistyrelsen den omedelbara ledningen av partiets verksamhet", enligt partiets hemsida.⁵ Han har alltså en hel del att säga till om. Det finns även flera fackliga representanter i partistyrelsen. Såväl SEKO:s ordförande Janne Rudén som IF Metalls ordförande Anders Ferbe har fasta platser.

Faktum är att det framgår av Socialdemokraternas stadgar att fackliga representanter ska få plats i alla styrelser på lokal och regional nivå. "När det gäller regional och lokal nivå, så framgår det av partiets stadgar att en facklig ledare ska utses i såväl partidistriktet som arbetarekommunen och där ingå i styrelsen. På samma sätt som på central nivå finns det fackliga utskott också i partidistriktet och arbetarekommunerna", framgår i häftet *Facklig-politisk samverkan*, utgiven av LO.

LO finns även representerade i riksdagen, om man får tro dem själva. Under innevarande mandatperiod sitter 52 representanter med bakgrund i organisationen i det svenska parlamentet. 48 av dessa kommer från Socialdemokraterna. Största fackförbund i riksdagen är IF Metall och Kommunal, med 14 medlemmar vardera.⁶

Företrädare från IF Metall sitter på 4 procent av mandatet i riksdagen och är med det överrepresenterade i förhållande till antalet röstberättigade. Man kan fråga sig om detta medför en obalans.⁷ Det tycker inte IF Metall. "Att vi har lyckats öka antalet IF Metall-medlemmar som är ordinarie riksdagsledamöter ska vi känna oss väldigt stolta över", sade en företrädare i en intervju för två år sedan. En IF Metall-företrädare har uttalat att "(d)et är ingen slump att vi håller på att ta över allting nu. Vi är bra på det vi gör."⁸

Vissa fackliga företrädare gör inte någon hemlighet av att de just representerar facket i riksdagen. "Jag kandiderar som fackligt namn och det är facken som nominerar mig", sade en socialdemokratisk riksdagsledamot för ett par år sedan.⁹

LO – en krympande kraft

Samtidigt som LO behåller en stark position inom politiken tack vare sin symbios med Socialdemokraterna så sjunker stödet för Socialdemokraterna inom LO:s medlemsgrupper. Enligt SCB fördjupade partisympatiundersökning har S tappat 14 procentenheter av LO-kollektivet under de senaste tre åren.¹⁰ Om man ska tro SvD/Sifo:s mätningar tappade Socialdemokraterna från 45,9 procent till 28,9 procent inom LO-kollektivet mellan januari 2015 och juni 2016. Merparten av medlemmarna har istället gått till Sverigedemokraterna.¹¹

⁵ Socialdemokraterna, *Verkställande utskottet*. www.socialdemokraterna.se/Vart-parti/Verkstallande-utskottet/ (hämtad 2017-02-22).

⁶ Pejer, Mats, *52 från LO i riksdagen*, Arbetet, 2014-10-28.

⁷ Nilsson, Kim, *Medlemsplus för IF Metall*, Arbetet, 2016-01-15, samt egna beräkningar.

⁸ Borgström, Anton, *Så tog Metall över S*, ETC, 2015-01-18.

⁹ Näsberg, Anita, *Gunnar Sandberg vill sitta kvar*, LT, 2013-11-12.

¹⁰ SCB, Partisypatiundersökningen november 2016, tabell 17, s. 68 samt egna beräkningar.

¹¹ Stiernstedt, Jenny, SvD/Sifo: Starkt avslut för SD – S tappar stort, Svenska dagbladet, 2015-12-19.

Samtidigt som S tappar mark bland LO-väljarna fortsätter organisationen att pumpa in mångmiljonbelopp i partiet. Mellan år 2010 och 2014 betalade LO och dess medlemsorganisationer in 70 miljoner kronor. I dag går nästan 15 miljoner kronor per år till partiet.¹² Det motsvarar 37 500 genomsnittliga månadsavgifter för medlemskap i ett LO-fackförbund.¹³

Trots de höga kostnader och det vikande stödet i de egna leden tycker LO:s ledning att det är legitimt att kanalisera medlemsavgifterna till det Socialdemokratiska partiet finansiellt. "Väljarstödet är en parameter att väga in. Men jag står upp för att vi ger ett ekonomiskt stöd med syftet att de ska vinna val", sade Kommunals ordförande Tobias Baudin i en intervju.¹⁴ Man kan fråga sig om medlemmarna, särskilt den majoritet som inte sympatiserar med Socialdemokraterna, delar Baudins uppfattning.

Exempel där LO drivit Socialdemokraterna framför sig

LO och Socialdemokraterna är tätt sammanflätade och har varit så under över ett sekels tid. Det har haft implikationer på politiken, både förr och i dag. Nedan listar vi ett antal politiska områden där LO de senaste åren direkt drivit Socialdemokraterna i en särskild riktning.

Vinster i välfärden

I början av Stefan Löfvens partiledarkarriär var han tydlig: Socialdemokraterna vill inte ha någon vinstbegränsning för välfärdsbolag. Istället vill man fokusera på kvalitetshöjande krav för att på så sätt stärka välfärden.¹⁵ Inställningen föll emellertid inte i god jord hos LO och organisationen gick samma månad ut och krävde kraftiga vinstbegränsningar för välfärdssektorn.¹⁶ Sannolikt har även Vänsterpartiets krav mot *regeringen* spelat in men faktum är att Socialdemokraterna, som parti, inte längre driver kvalitetslinjen. LO fick gehör för sina krav om vinstbegränsningar.

Enkla jobb

Vid regeringsombildningen i maj 2016 kom Stefan Löfven med ett löfte: regeringen ska ta ansvar för att fler enkla jobb ska tillkomma. "Jag har diskuterat det här med många inom näringslivet. De ser behov av detta, och jag ser behov av detta", sa han då. Ansvar för att få fram fler enkla jobb i samarbete med näringslivet fick Mikael Damberg. Beslutet var inte förankrat inom LO och enligt Dagens industri blev protesterna kraftiga. "Protesterna blev så enormt mycket större än vad de kunde tro", säger en av tidningens källor. Dessutom markerade LO mycket kraftigt mot att Mikael Damberg fick ansvar för frågan.¹⁷ När förhandlingarna med näringslivet skulle inledas var Mikael Damberg utbytt mot Ylva Johansson. Vid årsskiftet 2016/2017 strandade diskussionerna och har när denna rapport författas, inte återupptagits. En avgörande faktor är att LO inte vill ha några enklare jobb, inte ens när de är i statlig regi. Lokalt har fackförbundet Kommunal till och med blockerat regeringens nya beredskapsjobb.¹⁸

Arbetskraftsinvandring

¹² Hennel, Lena, *70 miljoner i LO-stöd till S*, Svenska dagbladet, 2014-02-05

¹³ Beräknat på en genomsnittlig avgift om 400 kr per månad.

¹⁴ Flood, Linda, Ekonomiskt stöd till S ickefråga för LO:s styrelse, Arbetet, 2016-06-17.

¹⁵ Uppladdare: Svenskpolitik1, *Stefan Löfvén (S) frågas ut om vinster i välfärden i oktober 2012*, 2013-01-05.

¹⁶ www.youtube.com/watch?v=WRwBEKRuFJE (hämtad 2017-02-22).

¹⁷ Nelson, Oscar, *LO-kravet som pressar Löfven*, Aftonbladet, 2012-10-15.

¹⁸ Nordenskiöld, Thomas, *Löfvens jobbplan får nobben*, Dagens industri, 2016-08-30.

Arbetskraftsinvandring är ett känsligt ämne för LO. Om utländska arbetstagare med lägre lönenivåer kommer till Sverige riskerar organisationens medlemmar att utsättas för konkurrens. Därför finns också en stark vilja att begränsa arbetskraftsinvandring inom LO-yrkena. Här har Socialdemokraterna gjort sig till organisationens slagträ i en rad sammanhang.

Senast den 14 februari 2017 gick de båda organisationerna ut gemensamt på DN Debatt och föreslog att det ska bli svårare för utländsk lågkvalificerad arbetskraft att komma till Sverige.¹⁹ Tidigare har liknande krav även framställts gemensamt av de två organisationerna i ett 10-punktsprogram för "Ordning och reda på arbetsmarknaden".²⁰

Repetitivt nyttjande av visstidsanställningar

Visstidsanställningar är en särskild grupp av anställningar som alla har gemensamt att de är tidsbegränsade. Flera fackförbund menar att anställningsformen har utnyttjats så att arbetsgivare inte behövs tillsvidareanställa personal. Längre brydde sig inte S om frågan.

2011 deklarerade LO att de skulle "ta strid" mot visstidsanställningarna, och Socialdemokraterna var inte sena att vakna och började driva frågan själva.²¹ År 2015 lade den socialdemokratiskt ledda regeringen fram ett lagförslag där det som beskrevs som staplingen av visstidsanställningar kraftigt begränsades.²²

Lex Laval

"Att regeringen nu lyssnat på oss och river upp lex Laval är ett stort steg i rätt riktning. Och vi hade inte varit här om inte vi i Byggnads drivit frågan så hårt som vi gjort." Så uttryckte sig fackförbundet Byggnads förbundsordförande i ett pressmeddelande i februari 2017, strax efter att det stod klart att regeringen avsåg att avskaffa lex Laval.²³ Lex Laval reglerar bland annat i vilka sammanhang svenska fackföreningar kan ta till stridsåtgärder mot företaget med utstationerad arbetskraft.

Det är inte bara Byggnads som varit aktiva i frågan. Även LO centralt har lobbats mot det Socialdemokratiska partiet och fått det till en prioriterad fråga i det tiopunktsprogram som de två organisationerna presenterade inför valrörelsen 2014.²⁴

Statsbudgeten och överskottsmålet

Längre stod Socialdemokraterna upp för överskottsmålet i statens budget. "Det är en oansvarig budget, och bryter mot överskottsmålen", sade Magdalena Andersson om Anders Borgs budget år 2012, underförstått att överskottsmålet var viktigt att hålla.²⁵ I en tv-debatt år 2013 var budskapet det samma från Magdalena Andersson: "Överskottsmålet står fast".²⁶

År 2015 började LO lobba på Socialdemokraterna för att ersätta överskottsmålet.³² Syftet var att öka investeringarna i bland annat infrastruktur och på så sätt bidra till ökad tillväxt. Därefter tog det en kort tid innan Magdalena Andersson ville ersätta överskottsmålet med ett balansmål med samma argument

¹⁹ Nandorf, Tove, Ylva Johansson (S): Svenskt Näringslivs fel att förhandlingarna om enkla jobb strandat, Dagens nyheter, 2017-02-03.

²⁰ Socialdemokraterna, *Ordningsregler för svensk arbetsmarknad*, 2013-11-27. <http://www.socialdemokraterna.se/Pressrum/nyheter/Ordningsregler-for-svensk-arbetsmarknad/> (hämtad 2017-02-22)

²¹ Lundby-Wedin, Wanja, *Nu tar LO strid för visstidsanställningarna*, Svenska dagbladet, 2011-11-10

²² Johansson, Ylva, *Slut med missbruk av visstidsanställningar*, Aftonbladet, 2015-12-03.

²³ Byggnads, Byggnads: Äntligen revansch för den svenska modellen, 2017-02-17. <http://news.cision.com/se/byggnads/r/byggnads---antligen-revansch-for-svenska-modellen-c2192060> (hämtad 2017-02-22).

²⁴ Socialdemokraterna, *Ordningsregler för svensk arbetsmarknad*, 2013-11-27. <http://www.socialdemokraterna.se/Pressrum/nyheter/Ordningsregler-for-svensk-arbetsmarknad/> (hämtad 2017-02-22)

²⁵ Forsberg, Oskar, Westin, Josefin, *Hårda bud efter kvällens budgetdebatt*, Aftonbladet, 2012-09-20.

²⁶ Pettersson, Karin, *Hög tid att slopa överskottsmålet*, Aftonbladet, 2013-04-29.

som LO. Ett år senare, hösten 2016, kom partiet överens med samtliga riksdagspartier utom Sverigedemokraterna om ett nytt lägre överskottsmål.²⁷

Cabotage

Transport var först ut med att driva frågan om hårdare regler vid så kallat cabotage. Cabotage är transport av passagerare eller gods inom ett lands gränser, utfört av ett företag som är registrerat utanför landet. Redan 2012 ställde Marita Ulvskog, europaparlamentariker för Socialdemokraterna, upp på en debattartikel tillsammans med företrädare för transportfackförbundet.²⁸ Ett år senare anslöt sig även Socialdemokraterna och LO till kraven på hårdare regler när tiopunktsprogrammet för ordning och reda på svensk arbetsmarknad presenterades.²⁹

²⁷ Kärman, Jens, *LO pressar Löfven hårdare om jobben*, Dagens nyheter, 2015-06-03.

²⁸ Holm, Joel, *Finansministern: "En historisk dag"*, Expressen, 2016-09-30.

²⁹ Lindgren, Lars, Ulvskog, Marita, Falk Magnus, *Regeringen*

Frågor där LO är aktiva – framtiden för Socialdemokraterna?

LO fortsätter lobba mot S i en rad politiska frågor. Vissa av dem har beslutats av den senaste kongressen. Det förefaller inte osannolikt att dessa i närtid kommer att plockas upp av det socialdemokratiska partiet. Här presenterar vi fyra frågor som vi tror kommer bli socialdemokratisk politik de närmaste åren.

- Det fria skolvalet begränsas. Just detta krävde LO tillsammans med Lärarförbundet och Lärarnas riksförbund i en rapport som släpptes nyligen.³⁰
- Skatteavdrag på fackföreningsavgifter. LO-företrädare driver frågan bland annat genom enskilda riksdagsledamöter.³¹
- Att alla företag som erhåller ekonomiskt stöd av staten i arbetsmarknadspolitiska program ska ha kollektivavtal.
- Att subventionerade anställningar ska kvalificera till a-kasseersättning och att subventionerade anställningar ska omfattas av kollektivavtal.

George Orwell skrev i *Djurfarmen* att "alla djur är jämlika men några är mer jämlika än andra". Att detta är fallet för facket och Socialdemokraterna behöver man inte se till alla lägenhets- eller spritskandaler, vars notor organisationernas medlemmar inte skulle klara att betala ens med sms-lån.

I linje med vänstern retorik och övertygelse ska privat sjukvårdsförsäkring bort. Enfalden går för mångfald och kvalitet inom vården. Från och med nästa år kommer privata sjukvårdsförsäkringar som tillhandahålls av arbetsgivaren att beskattas. 650 000 har en privat sjukvårdsförsäkring, sju av tio får den av sin arbetsgivare. Det innebär att 450 000 människor berörs av förslaget. Men inte de som får sin privata sjukvårdsförsäkring av facket. Logiken ger att det enbart är de som har råd att betala ur egen ficka eller som är medlemmar i facket som ska få ha en privat sjukvårdsförsäkring. Alla djur är som sagt jämlika men några är mer jämlika än andra.

³⁰ Lärarförbundet, *Friskolornas speciella kösystem leder till segregering*, 2016-06-29.

³¹ Svar på skriftlig fråga 2016/17:632, Dnr Fi2017/00133/S1.

Avslutning

Det råder ingen tvekan om att LO och dess fackliga medlemsorganisationer har ett stort inflytande på det Socialdemokratiska partiet. Med egna ledamöter i styrelser och på politiska poster har fackföreningsrörelsen mycket att säga till om.

Att den facklig-politiska samverkan gagnat och fortsätter att gagna ledande företrädare inom LO och dess medlemsorganisationer är tydligt. Frågan är bara om detta intima förhållande gynnar samhället i stort, eller om det tvärtom är problematiskt att den nära relationen mellan de två organisationerna består över tid. Något som är säkert är att fackföreningsrörelsen inte alltid driver de frågor som är för samhällets bästa. Ett färskt exempel är de höga murarna runt arbetsmarknaden som gynnar de som redan har jobb men missgynnar de som står utanför, till exempel de många nyanlända utan jobb. Med större flexibilitet i lönesättningen på svensk arbetsmarknad hade fler kunnat komma i arbete snabbare.

Om Sverige ska kunna ställa om och möta globalisering och den medföljande internationella konkurrensen kan inte den speciella relationen mellan Socialdemokraterna och LO fortsätta.